

ÁLNEVES MŰVÉSZEK*

*Monty Cantsin levelei és saját jegyzetei
alapján közlése*

ART LOVER

Amikor első ízben próbáltam felvetni az álnevet használó művészek problematikáját, s jegyzeteimet Marcel Duchamp, illetve *Rose Sélavy* esetével igyekeztem bevezetni, még csak nem is sejtettem, hogy a zajló élet egyik eseménye új dimenziót ad majd Duchamp névhasználatának. A való véletlennel köszönhető, hogy a balkáni események sodrása olyan újabb művészettörténeti adalékot vetett napvilágra, amelyet még Desnos sem volt képes megálmodni, holott az a mendemonda terjedt el róla, hogy álmában másokkal azonosította magát: „Leggyakoribb »mása« a New Yorkban élő első dadaista-szürrealista festő, sakkmester, tréfacsináló és szójátékfaragó, Marcel Duchamp. Desnos annyira »azonosul« képzeletbeli másával, hogy nevében — álnevén: Rose Sélavy — nyilatkozik, s az eredetihez némileg hasonló szójátékokat álmodik (Duchamp gyakran szignálta műveit e szójátéknévén: Rose Sélavy — olvasva: Eros c'est la vie, tehát: Érosz az élet).”¹ Erdélyes álombeli aktivitása ellenére Desnos minden bizonnyal megfeledkezett a Rose Sélavy álnev eredeti viselőjének, Marcel Duchamp polgári nevének egy csupán minimális korrekciót igénylő, a délszláv kultúra kontextusához idomuló változatáról, melynek egyik fonetikai előnye, hogy a szláv ajkú művészetkedvelők számára jóval megkönnyíti Duchamp elő- és utónevének helyes kiejtését olyankor, amikor az eredeti ortográfiai változatában jelenik meg: „Marcel Duchamp.” Bár a szerbhorvát helyesírási szabályok értelmében az idegen név megtarthatja kiírásának eredeti formáját is — ilyenkor okoz bajt a beavatatlannak a helyek kiejtés —, a gyakorlatban mégis a fonetikus kiírás az elterjedtebb, jórészt a cirill írásmód túltengésének köszönve. Marcel Duchamp ilyenkor *Marsel Di-*

* Első része megjelent az *Új Symposion* 183—184/1980 számában.

¹ Román József: *Max Ernst*, Gondolat, Budapest, 1978, 90. oldal

Među Matkovićevim delima na izložbi naišli smo i na Mona Lizu koja kaže: „JA VOLIM DUŠANA“ (Selle se — Dušan je Mona Lizi nacrtao brkove) Matković na naše pitanje o povodu za ovu njenu izjavu, odgovara: „Prava umetnost se ne ljuti U ovoj izjavi svakako je sadržano jedno od načela ovih umetnika koja su ih okupila i dala formu njihovom svesnom odstupanju od uobičajenog.

Innen ...

... idáig

šanként jelenik meg, lévén, hogy a szerbhorvát az „ü” hangot „i”-vel helyettesíti.

A Marsel Dišan fonetikus változat plusz egydimenziós alakja egy tavalyi decemberi délutánon született meg az éterben, a leghallgatottabb belgrádi rádióállomás hullámhosszán. Egy kiállítás előkészületeinek szünetében ugyanis mikrofonhoz kérték Alan Fordot, aki az interjú közben említést tett egyik, a Mona Lisa-jelenséget tematizáló vizuális költeményéről. Ezen a munkán tudniillik Mona Lisa ajkai közül szóbuborék tör elő: „Ja volim Dišana”, illetve: „Szeretem Duchamp-t”. Ennek a kedves alkotásnak nem is annyira az értelmi vetülete s a hangulatát belengő enyhe iróniája okozta a félreértést, hanem az interjúalany, Alan Ford kiejtésében, beszédmodorában bekövetkezett eltorzulás, amely nagyon könnyen Dušanként hangzhatott a délutáni közönybe merült fővárosi rádióhallgatók, munkások, tanulók és értelmiségiek fülében. Itt azonban a Dušan még nem volt oly egyértelmű, talán csak a művészeti kérdésekben járatlanoknak tűnhetett annak. Ám az történt, hogy az események rádupláztak, s immár félremagyarázhatatlanul és visszavonhatatlanul a szerbiai Marsel Dušanná keresztelték át a kozmopolita Marcel Duchamp-t. Ez már nem is elhangzott, az éterben szertefoszlott, hanem leírt, ólomba öntött, félkövér betűkkel nyomatékosított

változata volt a Dušannak, s a *Student* című egyetemista lapnak a kérdéses kiállításáról szóló beszámolójában látott napvilágot.² S hogy nem nyomdahiabáról van szó, bizonyítja az eset ismétlődése egy sorral alább, *summa summarum*: „Szeretem Dusánt”.

Vagy fél év telt el azóta, hogy az álnevesek első része megjelent. Egyrészt a Dušan-história, másrészt Monty Cantsin újabb felbuzdulása, levéláradata készített most arra, hogy ismét rendszerezem a dolgokat, hogy híriül adjam, ne pedig önzőn magammal tartogassam az álneves művészekről szóló történeteket. Harmadsorban pedig Alan Ford is rádőbönt önmaga kilétére, amit hozzám intézett, végtelenül őszinte vallomása is bizonyít. Levelét szintűgy beépíttem e szövegszövet szálai közé:

„Kedves Art Lover!

Roppant érdekelnek a Monty Cantsin körüli dolgok, többek között Kosznovszki Márton halálának pontos ideje is. Ha 1976 márciusának első felére esik, úgy időben összevág egy akkoriban kipattant, egészen más tematikájú regény ötletének létrejöttével. 1976. március 13-án, úgy emlékszem, felhős és meleg volt a reggel. Ötletem támadt egy, a Szabadka városához, a családomhoz és őseimhez fűződő eposzi terjedelmű történelmi regény megírásához, melynek stílusát a dokumentáris-fantasztikus realizmus határozta volna meg. Ezenkívül szándékomban volt, hogy a műbe beépítsem azokat a tapasztalatokat is, melyeket 1970-től idáig, az új művészetek területén végzett tevékenységem során szereztem. A regénynek ez eddig csupán az első fejezete készült el, s néhány töredéke Analema címen meg is jelent a Rukovet egyik számában. A közölt részben azonban nyoma sincs az új művészeti eszközök kamatoztatásának, ami bizonyos értelemben útját állja a rendelkezésemre álló hatalmas forrásanyag végső megmunkálásának. Így fekiüdt ez az egész sikertelen próbálkozás már jó ideje, egészen addig a pillanatig, amikor elolvastam a szövegedhez csatolt Monty Cantsin-leveleket, felfogván: ez az, amit én is prózámba szerettem volna építeni. A közölt anyag iránt megnyilvánuló fokozott érdeklődésem tehát innen ered, s most nagyobb lélegzetű prózai mű megírására készülök pont erre a dokumentaritásra és erre a sci-fi-re épülő, az általam is megélt, valóságos világúri víbrációkkal határos fantasztikumra támaszkodva. A Monty Cantsinekről szóló szerzeményt is meg szeretném hallgatni, esetleg szalagra venni.

A művészek álneveivel kapcsolatos munkálkodásod olyan anyagot jelent számomra, amellyel kitölthetem a sikertelen regényemben támadt hézagokat. Miközben olvastam, úgy éreztem: a szöveg kizárólag nekem íródott. Eszembe jutottak azok az álmatlan éjszakák, melyeknek üres óráiban messzi tájakról jövő, ismeretlen géyénektől származó különle-

² Marta Vukotić—Slobodanka Ilić: Bosch + Bosch = Hieronimus Bosch, *Student*, no. 21, Beograd, 1980

ges üzeneteket, képeket, hangokat és árnyrajzokat véltem felfogni, amiket egyszerűen lehetetlen volt ésszerűen megmagyarázni. Most úgy érzem, hogy távoli országok Monty Canstinjei próbáltak velem kapcsolatot teremteni.

Mivel azonosítóképességem rendkívül fejlett és erős, úgy érzem, ez az egyedüli dolog, ami életben tart. Életem párhuzamos világait talán nem is olvashatnánk egyetlen Monty Cantsinbe. Egyidejűleg vagyok Slavko Matković és Leonid Idas Matković, az ő apja és nagypám, Nikola Matković, aztán sokan, akik az első világháború árkaiban vesztették életüket; fiaim is, de nem mai tudatállapotukban, hanem mondjuk húsz év múlva, továbbá A. Vukov és Monty Cantsin, Duchamp és Voltaire stb., stb., az alakok végtelen láncolata, akik csak általam, rajtam keresztül tudnak egymásról, ugyanis én vagyok az a mentális közvetítő, aki összeköti ezeket a relációkat. Valójában olyan mentális kalandornak érzem magam, aki tulajdon sorsát hívja ki maga ellen, aki valamit nagyon határozottan érez, ám nincs megfelelő médiuma a dolgok közléséhez, ő viszont maga is médium — mások médiuma. Rémlátás, mágia, mondom gyakran magamnak, azonban »lelkem« vibrálása és pislogása lenne mindez? Monty Cantsin tehát mindenekelőtt ezért tűnik számomra érthető, logikus és mélyen személyes élménynek. Ő az én Alan Fordom, Art Loverem, Billy Pilgrimem, az én Kafkám, akiről merem állítani, hogy valamikor járt Szabadkán. Emellett létezik még több olyan nem azonosított személy, akiknek kisugárzása a város építészetiében, ambientusában, légkörében és »image«-ában valahogy ma is érezhető. Ki a meghatározója, mely emberekkel találkozunk az életben, kiket fogunk megismerni, kiket megszeretni, kiket megérteni és kiket azonnal eltaszítani? Úgy hiszem, mindez nem a véletlenül működik, mint ahogy a szólás tartja. Egyezel velem?

Alan Ford*,

a Brutális Szervezet, a Nagy Maszturbátor

* Gabrielle Privat, Ostara Bluid, Comtesse Vandal, New Yorker Solo, Baby Maskarade.

Alan Ford csatlakozása az eseményekhez kissé váratlanul történt, mert bár tudtam, hogy ő is lényegében antihős, illetve „másmilyen-sztár”, s hogy katonáskodása idején, egy nehéz életszakaszban vette fel az Alan Ford álnevet, kezdte magát azonosítani Magnus és Bunker — e két képregényszerző neve is álnév — főhősével, nem sejtettem, hová vezet majd mindez. Slavko Matković ugyanis, a gyalogságban teljesítve szolgálatot, miniatűr képregénysorozat gyártásába fogott a menekülés egyetlen lehetséges megoldásaként: a képregényhős Alan Ford álarcát vette magára, akilhez — ez is az igazsághoz tartozik — arcban is, alkatilag is roppant hasonlít. Jőmagam is vagy egy tucat ilyen alkalmi képregényt kaptam tőle levélben, amikor is Alan Fordnak képzelve

magát korlátlanul mozoghatott térben és időben: egyidejűleg szerettei között, de valamelyik orbitális állomáson is jelen lehetett. Alan Ford ilyképp átsegítette a vele azonosuló Slavko Matkovićot életének egy nehéz és válságos szakaszán, s vele maradt később is, talán mindörökre.

Ennyit Alan Fordról, hogy a következő álneves művész jellemrajzát immár Monty Cantsin villantsa fel:

„Kedves Art Lover!

Zuhog az eső, éjjeli kettő felé jár. A Rising Sun nevű blues bárból jöttem, ahol egy elefántcsont-fogsorú gyerek énekelt: »Gyere haza, bébi, mielőtt meghalok, látni akarlak, gyere és rázz meg.« Előkapott egy szájharmonikát, és halálosan felsírt, csak úgy néztem, mást nem is tehettem. A terem zsúfolt volt, de azért Florance nekiállt táncolni. Aranyos csaj, mást nem lehet mondani. Jelenleg illegálisan tartózkodik Kanadában, nálam kapott menedékjogot, s a nevét is gyorsan megváltoztatta Florance La Folie-re. Még jogsz hallani róla, ha mástól nem, akkor tőlem. Délután csináltunk egy videót Robert Filliou-val, és aztán megittunk néhány sört a Gaspesien bárban, arról beszélgetve, hogyan lehet nagy hírverést csinálni egy koncert vagy más előadás körül, hogy aztán ne jöjjön el senki, senki, senki. Plakátok, meghívók, cikkek és aztán mégis üres marad a helyiség. Mit gondolsz, hogyan lehet ezt megszervezni? Robertnek Ben Vautier-vel és Dick Higginsszel van itt egy kiállítás, és tegnap este volt a megnyitó egy Fluxus-koncerttel. De most tulajdonképpen Reinhartról akarok írni, Reinhart U Sevoloról (baromi, hogy még mennyi álneves barátom van, írnom kell mindegyikről?). Anna Banana jön ide november végén, akivel először Ukaih-ben találkoztam az Inter-Dada 80-on. Úgy emlékszem, hogy írtam egy levelet erről a fesztiválról, és eléggé lebaszó stílusban, nemde? Anna Banánát mindenki ismeri, művészetének kulcsa mindjárt a nevében van, csak a banán érdekli. Az idén megrendezte a Banán-Olimpiát Vancouverben. Félelmetesen egykedvű leleményességgel kreált egy banánvilágot: a banán mindenre jó, a banán mindent megmagyaráz, a banán az élet, a banán a halál, éppúgy, mint a dió, de ez egy másik művész: Oz. David Zack írja alá így egyes leveleit. A Nut Art (dióművészet) egy egész szép kis mozgalom volt a hetvenes évek elején. David barátai közé tartozik Irene Dogmatic, neki is a nevében van a kulcs, »kutyaművészetét« valószínűleg jól ismered. Irene sosem volt otthon, mikor Frizskóban voltam, máskor meg nem voltam, így aztán sohasem találkoztunk. A Szépség Gyilkosai nevű punk rock bandája eléggé népszerű arra felé, és ha már itt tartunk, miért ne említsem meg Lady Brute, 1175 X Agent, Kory Pon, Polly Esther Nation, Princess Kropotkin vagy Pamela Rome nevét, valamennyien álneves csajok, írjak mindegyikről? Az igazság az, hogy ezekből a felszínes leírásokból sohasem fogod megismerni őket. Ha többet akarsz tudni, akkor szervezz egy álneves találkozót és hívj meg

mindenkit, de ne feledkezz meg Abdadáról, illetve Le Clairról, akitől biztosan eredetibb sztorikat fogsz kapni, mint tőlem. Ő végigjárta a nagy pszichedelikus beatnik és hippy időket, ő találkozott Duchamp-nal is, tőle megtudhatsz mindent, én meg most visszatérek Reinharthoz.

Ez év áprilisában történt, hogy az áruló stúdiótulajdonos Milannál tervezett eseményeket áthelyeztük az én lakásomba, amit ebből az alkalmából No-Galérónak neveztünk el. Egy este jött két manusz, és el se mentek hajnalig, baromira akartak beszélni a művészetről, és halálosan sok kérdést tettek fel. Egyikük volt Reinhart U Sevol, eredeti nevén Carlos Ferreira, Angliába emigrált spanyol szülők szürrealizmusra hajló gyermeke, aki akkor még Mike-ként mutatkozott be. Betéve tudta az összes szürrealista manifesztum szövegét, és arra volt kíváncsi, hogy mi a fene ez a neoizmus. Mivel én magam sem tudtam, abban maradtunk, hogy ezt a dolgot majd később egyeztetjük. Szerencsére, ez még máig sem sikerült. Reinhartnak akkor még dalis bajusza és Don Quijoté-s kecskeszakálla volt. Elmesélte néhány maszkos-véres utcai akcióját, amik már a montreali rendőrség érdeklődését is felkeltették; megvitattuk a harmadik világháborút és a világvégét, söröztünk, szívtunk, Reinhart Breton kiáltványait elemezte. »En egy tiszta és született szürrealista vagyok«, szokta mondani, ezenkívül nadaistának vallja magát. Nada spanyol szó, azt jelenti, hogy semmi. Nada, Nada, Nada, ismételteti Reinhart újra és újra, és mázolja a házak falára zöld festékkel. Tíz évvel ezelőtt tizennégy éves volt, amikor a szüleivel Montrealba érkezett, később szülei visszamentek, ő itt maradt tanulni. A művészeti iskolákból kikérülve elhatározta, hogy idejét a szürrealizmusnak áldozza. Apró szobákat bérelt a legolcsóbb hotelokban, étkezését pedig úgy állította be, hogy a havi 125 dollár szociális segélyből fenntarthassa magát, belemerült egy nagy álomba, vitamininjekciókkal ébresztették, csonttá-bőrre fogyott, ő meg csak írta: »Art must be revolutionary, or will not be at all« beállítási cikkeit és tanulmányait. Néhányat a Blow Up nevű montreali revü, egy new wave forma magazin közölt. Aztán megálmodott egy Nadja-típusú csajt, és leveleket kezdett írni egy ismeretlen, soha nem látott lánynak egy misztikus kapcsolat kibontakoztatása érdekében, és itt jön egy sztori, ez már idén szeptemberben történt. Megrendeztük az APT 80 (International Apartment Festival) nevű szemlét a lakásomban, erre érkezett ide Diels Lomholt Dániából, Alain Snyers Párizsból; kívülük az ausztrál származású Kiki Bonbon, a Chiléből idevándorolt Napoleon Moffat, valamint Lion Lazer, Reinhart és én vettünk benne részt. Küldtem neked erről egy levelet meg egy cikket, úgyhogy nem részletezem. Egy este, lehetett már éjjél is, egyszer csak zörögnek. Már csak hármasban voltunk Frater Neóval és Lomholttal, miután lezajlott Lazer performansza és az emberek elhúzták a csíkot. Reinhart is elment a hotelba, hogy elhozza a másnapi előadásához szükséges kellékeket. Szóval zörögtek, és lementem, hát két baromi csinos csaj az ajtóban. Az egyik

fekete volt, a másik vörösesszőke, mindkettőbe azonnal bele lehetett szeretni. A konyhában ültünk le, már se ital, se cigi, se kávé, semmi nem maradt, feltettem egy videót. A vörösesszőke elmondta, hogy kapott egy meghívót Reinharttól, és azért jött, hogy találkozzon vele. Ő volt Reinhart véletlenül/akarattal választott ismeretlen szerelme. Azonnal beleestem, néztük a videót, és vártuk Reinhartot, a csajok meséltek; Vancouver, Toronto, filmek, zenekarok. Heather, mert így hívták, körül akart nézni a lakásban, így átmentünk a hálószobába, ültünk az ágyon, ő pedig faggatott: »Nem hiszem, hogy ez mind igaz és valóban ennyire örültek vagytok«, mondta suttogva, aztán azt mondta, hogy most már mennie kell. »Nem várom meg, így a jobb«, akkor gyerünk, igyunk valamit, menjünk a Glace-be. Taxiba ültünk, aztán félúton a csajok kijelentették, hogy kiszállnak, mert be kell menniük valahova, de majd látjuk egymást. »Nem tudtam hamarabb visszaérni«, sajnálkozott Reinhart, bőröndök és dobozok halmazait hozta magával, majd nekikezdett az installációhoz. Kábé tíz nappal később Lomholt tartott egy videobemutatót a Vehicule-nél; megjelent Heather: »Úgy érzem, mintha már régi barátok lennénk«, mondta. Az lett a vége, hogy együtt töltöttünk egy éjszakát, megnéztünk egy new wave bandát. A szünetben kezembe nyomott egy zöld borításos naplót, hogy olvassak bele. Gyönyörű napló volt, tele szerelemmel, buja betűkkel, városi romantikával, művész-álmokkal, békőnapokkal, híres neveekkel, barátokkal, filozofálással, Reinharttal, és benne voltam én is. »At akarok menni New Yorkba megnézni David Bowie-t, átjössz?«, kérdezte. Átmentünk a lakására, már eléggé egymásba égtünk, aztán majdnem nem hittem a szememnek, szobája falát beborították a Reinhart által küldött levelek és képeslapok: »Legyél az extraterrestrial feleségem«, »Meg kell szöknünk a harmadik világháború évében«, »Kill Kantor Inform«, s egy Montreal-térképen megjelölve a menekülési zóna, ahonnan Reinhart és Heather még idejében elhagyhatják a Földet. Megittunk egy kisüveg pezsgőt, s én úgy éreztem, hogy Reinhart figyel bennünket, minden pillanatban beállíthat, és mindkettőnket agyonlő, aztán kiszedi véres testünket az ágyból, és jobb vállán Heatherrel, bal vállán pedig velem elrepül. Másnap dél körül Heathertől mentem a Vehicule-be, Lomholtal volt randevúm, és természetesen mindjárt Reinhartba futottam, mintha csak várt volna, kezemben egy húszoldalas írás — Heather kézírata — és egy Heather-fotó volt. Reinhart haláljáradsznak látszott, a lakásfesztivál óta alig találkoztunk, alább leírt performansa mindkettőnket jócskán kikészített.

Reinhart egy fekete plasztikus függönnyel leválasztotta az egyik szobát, és aztán belekezdett egy tizenkét órás örületakcióba. Egy darabig humorosnak tűnt a dolog, csilingelések, majd vinnyogások hallatszottak, aztán ordítás, dühödtestdobálás, őrvongás, dörömbölés, röhögés, törés-zúzás, szövegek magnóról, szürrealista idézetek, okádás, lövés,

csend, aztán mindez előlről újra és újra. Vasárnap délben kezdte, és egyedül voltam a lakásban mint »közönség«, és megkért, hogy ha egymás után ötször ugyanazt a csilingelést hallom, akkor nyissam szét a függőnyt, de egy másik jelle csukjam be újra. A függöny mögül ollót csattogtatva kinyúlt egy kéz, eszeveszett sírás, majd kacaj következett, nem tudtam beleilleszkedni, leültem az írógéphez dolgozni, miközben hallottam Reinhart nesztelen lépéseit. Megfordultam, ő ott állt vörös maszkisakban. »Figyelj, Mike, semmi értelme, hogy engem itt rémisztgess és járassz, miért nem beszélgetünk és sörözünk inkább?«, kérdeztem, mire az erkélyhez rohant, kinézett, fájdalmas hangon felnyögött, tárgyakat dobált szét maga körül, majd a földre vetve magát visszakúszott a sötét szobába. Egy szöveget motyogott, amelyben többször is előfordult a Monty Cantsin-név, aztán néhány lövés dördült, és csend, síri csend. Ez lett volna az előadás hatása? Mindenesetre felöltött bennem a gondolat, hogy valóban öngyilkos lett, már vagy fél órája csend volt, amikor zörögtek. Lazer és Yana jött (Yana is egy álneves csaj), s megkértem őket, nézzenek már be a függöny mögé, mi van Reinharttal. Furcsán néztek rám, de benéztek. »A sarokban fekszik«, mondta Lazer, »Él?«, kérdeztem. Ezen persze röhögünk, és elmeséltem az eddigi akciókat. Nem írom le az összes további akciót, tény, hogy néhány óra múlva Reinhart felkapcsolta a villanyt, kijött, leszedte a függőnyt, előkapott egy borotvát, és leborotválta a szakállát és a bajuszát, megfürdött, átöltözött. Bejelentette, hogy most majd ad néhány magyarázatot, közben többen is érkeztek, Reinhart eléggé zavarosan beszélt, megpróbálta, de nem tudta elhagyni megkezdett szerepét, ezt már nem kellett megjátszania, most már valóban hadakozott önmagával. »Feladom«, mondta, »az előadásnak vége«. Aztán elmentünk egy délutáni koktélpartira, melyet egy mexikói művész adott egy galériában. Ilyen alkalmakkor mindig sokat és ingyen lehet enni, így aztán ilyen meghívásokat mindig elfogadunk. Az ivás új erőt töltött Reinhartba, és hazatérve újból belekezdett az akcióba. Látszott rajta, hogy kívánja, vágyakozik rá. Örjögött éjjelig, aztán valóban elaludt, mint egy hulla. Mindent róla sem mondhatok el, akkor már nem maradna semmi izgalom. Továbbra is hadakozik velem meg önmagával; most állítottuk ki az utolsó öt évben készült kollázsait a Production Roomban. Tegnap levelet kaptam tőle. Meglepett, hogy ír, miközben két-háromnaponként találkozunk, de ott a telefon is. Többek között ezt írja: »Amikor felnőttem, érett szürrealista akartam lenni. Lehet, hogy most egy neoista vagyok, vagy inkább nadaista, nem tudom. Inkább te találd ki. Tudod jól, hogy mennyire fontos számomra a történelem... Miért nem engeded, hogy azt az utat csináljam, amit én akarok? Amit az APT 80 után akartam csinálni. El akarom égetni a munkáimat, ez minden. Én jobban szeretem nadát, mert ott igazán nincs mit megmagyarázni, nincs fejfájás, nincs gyomorhaj, köhögés.«

*És te hogy vagy? Jön a gyerek? Ne is próbáld majd néven nevezni, adj neki mindjárt egy álnevet. Van valahol forradalom? Irjál, ha szükséged van ránk, és itt van Reinhart címe is: B. R. S. L., C634H Montreal, H3G 2M6, s ne töprengj, hogy mit jelent ez a sok betű és szám, tény, hogy ha ezeket felírod egy levélborítékra, akkor az eljut Reinhart U Sevolhoz. Ne dolgozz, csak a szórakozásnak van értéke, ciao
Monty Cantsin.”*

Reinhart U Sevol, egy próbababa és Monty Cantsin 1980-ban

Ez volt hát Reinhart U Sevol közelről és távolról, de ha már Duchamp-ról is szó esett, véletlenül sem hallgatható el egyik kor- és bajtársának, Johann Herzfeldének az esete sem, aki fivérével, Weilanddal közösen jelentette meg 1916-ban a *Newve Jugend* című irodalmi és politikai kiadvány első számát. Romantikus Amerika-víziójából merítve erőt Johann Herzfelde felvette a *John Heartfield* tökör-, illetve álnevet, s a fotomontázs egyik úttörője ezen a néven került be a művészettörténetbe. A szilaj verekedő és öklöző hírében álló George Grosz szintúgy kedvelt mindent, ami amerikai volt. Amerikanizmusának egyik megnyilvánulásaként például a háború alatt angolul értekezett a berlini környezettel. Az ő szokása volt továbbá, hogy barátainak gúny- és beceneveket osztogatott. Míg Walter Mehringet az amerikai hangzású *Walt Merin* álnévvel látta el, addig John Heartfieldet *Muttnak*, annak fivérét, Weiland Herzfeldét *Vizenek*, tulajdon sógorát, Dr. Schmalhausent, *Dada Oznak*, Dr.

O. Bruckhardtot, az 1920-as Dada Fair anyagi támogatóját *Finanz Dadá*-nak, míg jómagát *Böffnek* keresztelte el. Ide kívánczok, hogy a kis német városkából, Gothából Berlinbe felkerülő Hanna Hoeh Kurt Schwittersszel megismerkedve „h” betűt ragasztott keresztnevének végére, s így Anna (Blume)-hez hasonlóan egy oda-vissza (*Hannah*-ot kapott).

A dadaista ellenművészek álnevei rendszerint szójátékokra épültek, a Rose Sélavyhez hasonlóan, ám tudni kell, hogy Duchamp-nál ez a névhasználat sokkal többre utal, s egyenesen a hűgához, Suzanne-hez, később Jean Crotti feleségéhez fűződő érzelmi kapcsolatra vezethető vissza. Ez a kapcsolat pedig szakvélemények szerint meghatározó jelleggel bír Duchamp néhány kulcsfontosságú műve — például a *Fiatalférfi és nő tavasszal*, a *Gyógyszertár*, és a *Boldogtalan ready-made* — evolúciós folyamatának szemszögéből.

Álnevének felvételére talán az eddigiektől eltérő oka lehetett annak az alkotónak, akiről Monty Cantsin következő levele számol be:

„Kedves Art Lover,

tegnap Ben aludt a *Musée d'Art contemporain*-ben. Kített egy céludált, hogy ne ébressze fel senki, mert Duchamp óta már nincs semmi dolga, de azért eléggé forgolódott, hát hagytam neki egy üzenetet: »Ben, te már öreg vagy és fáradt, de miért ne lehetnél egy Monty Cantsin? A neoizmus adhatna neked egy új életet.« A Fluxus-kiállítás december tizedikéig tart, gyere, nézd meg, én eléggé elkésve ismertem meg ezt a mozgalmat, már benne jártunk a hetvenesekben rendesen. Hatvankilenc óta csináltunk ugyan egy csomó Fluxus-koncertnek is nevezhető akciót, de tudatlanul. Azt hiszem, Szentjóbó volt, aki behozta a Fluxust Magyarba úgy hatvanöt körül, és még behozott ezer más dolgot, és behozott egy csomó lemaradást, de ezt te is nagyon jól tudod, erről majd még egy csomó könyvet fognak írni, ami persze nem tudom mennyiben fog segíteni Tamáson. Legutoljára hónapokkal ezelőtt írt, máig sem tudom, hogy csak sokkolni akart vagy minden szava »igaz« volt, mindenesetre reménykedek, hogy a tetű svájciakat már lerázta és útban van New York felé. Magyarban talán csak néhány szót ha váltottunk; már Emmy Grant volt Genfben, amikor valóban összeismerkedtünk. Bécsből stoppal mentünk Párizs felé, és megálltunk jó néhány helyen — Zsuzsa, Bögre (fekete puli) és én —, hát ahogy sétálunk Genfben, Zsuzsa felkiált: »Nézd, ott biciklizik a Szentjóbó«, mire elkezdtünk kiabálni utána. Volt nálunk egy értékesnek tartott, az Osztrák—Magyar Monarchiából származó nemesi adománykönyv vagy hívják, szóval egy kézzel trott, festett és rajzolt, uralkodói aláírással ellátott könyv, ezt akartuk jó pénzért elpasszolni. Tamás elvitt bennünket néhány kereskedőhöz, de az érdeklődés nem volt túl nagy, úgyhogy aztán vettünk néhány üveg sört. Tamás ajánlotta, hogy azonnal kezdjek hozzá az utcai zenéléshez,

ha gazdag akarok lenni. Példaként Chobót hozta fel, akivel később Párizsban ismerkedtem meg, néhányszor közös koncertünk is volt. Eredeti neve, ami most nem jut eszembe, ott szerepel a magyar fotóművészetben mint újító, nagy tehetség. Hát Chobo ezen is újított, vándor utcai zenész lett — egyszemélyes zenekar. Így járta be Nyugat-Európát és vált mindenütt ismertté. Tamás mondta, hogy látott a kirakatban egy gitárt fillérékéért, vegyem meg és kezdjem el, dől majd a lóvé, és lesz majd hírnév. Párizsba érkezve el is kezdtem az utcai zenélést, majdnem egy éven keresztül ez volt a foglalkozásom. Tamással még néhányszor találkoztam Genfben, megettünk egy lábas lecsót, elmentünk néhány klubba, aztán mi húztuk tovább a csíkot Párizs felé, baromira oda akartunk érní. Tamás nemsokára szintén átjött, a Select kávéházban találkoztunk, ahol összehozott Chobóval.

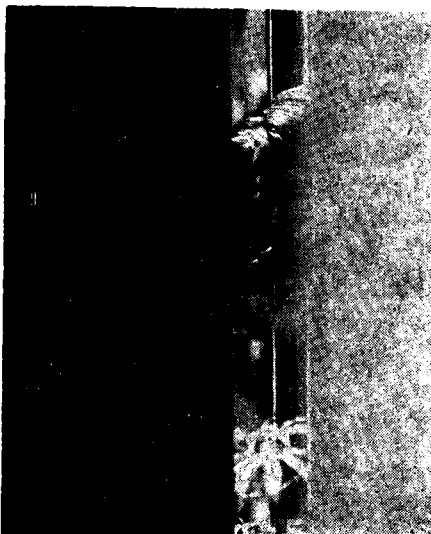
Chobo összetakolt egy szerkezetet, amit lábbal mozgat és ami így pengeti a gitárt, kezei tehát szabadok, különböző fúvós hangszereken is játszik, lábára szerelt csörgők bővítik még a zenekart. Atlantisz-zenét ad elő, ő nevezte el így, a legvirtuózabb furulyás, akit valaha láttam. Valaki, aki jól ismerte őt mint fotóst, később ezt mondta: »Oriási tehetség volt, és most elbassza magát ezzel a bohóckodással.« Ez a szöveg baromi ismerősen hangzott, biztos te is ismered, ismerned kell, ha valaha is szándékosan volt valamit csinálni, változtatni, változni: életmódot, környezetet, eszmét, országot, szívet, ágyat stb. Semmi értékkülönbség sincs fotóművészet és utcai zenélés között, görkorcsolyázás és nyelvtanulás vagy mit tudom én mi között, a szándék a fontos és a megvalósítás vagy meg nem valósítás. Az embernek ezer lehetősége van, hogy változtasson az életén, csak különböző helyzetek és társadalmi rendszerek léteznek. Amerika tele van forradalmárokkal, akik soha nem fognak forradalmat csinálni, de nap mint nap megcsinálják a maguk magánforradalmát. Európai viszonyok között viszont az egyéni forradalom lehetősége korlátozott, éppen ezért születnek társadalmi forradalmak. A huszadik század végének multiszekizozfréniás magánforradalmárai a jövő új embertípusának az előnemzedéke, de ez más lapra tartozik, és nekem most mennem kell, csao.

Két nappal később: a forradalmaknál hagytuk abba és Emmy Grant-ről akartam írni, aki maga is egy forradalmár. »Én sosem csináltam semmit«, mondta, amikor magyarországi dolgokról volt szó. Pálinkát itunk, ez már majdnem egy éve volt, hogy eljöttem Európából, de aztán egy fontosnak tűnt szerelem miatt visszarepültem. Rájöttem, hogy felesleges volt, és tettem egy kört ráadásnak. Ez persze nem volt felesleges, utazni és találkozni, nincs is ennél fontosabb dolgunk. Tamással való mindegyik találkozásom életbe vágó volt. Kora reggel érkeztem Genfbe, és a vasútállomásról mindjárt hozzá mentem, leültünk a konyhában, és pálinkáztunk, reggelit csináltunk. A lakás világháború utáni állapotban volt, Tamás lefogyott a régi alakjára, és formában volt, mint mindig. Az

ablakban marihuána zöldellt, a felesége elköltözött, és magával vitte a gyereket, amiért kurvára pipa volt. Főleg a gyerek miatt, akibe halálosan szerelmes volt, akire halálosan féltékeny volt. Közben Mutáns című nagy projektumán dolgozott, de erről nem nagyon akart beszélni. Meg is kért, hogy még véletlenül se olvassak bele kézírataiba. Rengeteget írt, miközben már ki akarták tenni a lakásból, mert tele volt adóssággal. Azt mondta, hogy majd összeszed annyi pénzt, hogy vehessen egy fényképezőgépet, egy miniatűr magnót, és akkor elhúzza a csíkot New Yorkba, San Franciscóba. Azt is mondta, hogy várja egyik barátját, mert ha megjön, akkor elmennek egy olyan helyre, ahová azért nem ment el eddig, mert csak akkor akar oda menni, ha megjött a barátja. Megmutatta az ólomharangot, amit egy ólomcsőből kalapált haranggá a Subsistence Level Standard projektum egy darabjaként. Csináltunk egy csomó fotót, elmentünk az Ecart-hoz, kimentünk a strandra, csajoztunk. »Ha semmi sem jön be, akkor majd furulyázok a sarkon«, mondta. Ezenkívül rengeteg dolgot megbeszéltünk, dolgokat, amiket megbeszéltünk, amikor találkozzunk, dolgokat, amikről már beszélünk, de nem eleget, dolgokat, amikről még sosem beszélünk, és még van egy csomó variáció, te is szoktál találkozni, tudod jól, akkor meg minek írok ennyi felesleges dolgot?

Emmy Grantről valószínűleg te is tudsz sok mindent, akarsz még többet? Könnyíték a helyzetemen, egyszerűen kimásolok néhány részletet a leveleiből: »szívj sok marihuánát, hogy túléljed a bolgár szuronyrohamot, egyébként ne dőlj be magadnak, ha a kutya kan, ne feledjétek, hogy az is ember, ha szuka, akkor meg embert kell csinálni belőle mondja a női felszabadító front a kormos tükrök előtt háttal. nézzétek meg az oranzseriben monet nymphiát, ha jót akartok magatokenak — persze, ha elszívjátok előtte a barátságos dzsointot akkor másnak is jó. 18/9/76, Emmy«. »néhány hete tettem egy frankfurt—kassel—hamburg—kassel—ddorf—paris—genf körutat, párizsban felhívtalak, de valami zűrzavar válaszolt, aztán valaki mondta, hogy két napja elrepültél vagy mi. kár, kedves fiú voltál Európában, nem? nincs mit írnom, mert nem tudom kiválogatni. mondjam, hogy kasselban bejelentettem a free international university-ben a subsistence level standard projektet meg hogy itt genfben csináltam egy press-show-t a napokban hozzá? kicsit fákó a világ, vagy részletezzem a magánéletem sajátosságait, amit egyébként szemügyre vehetsz az andy warhol's bad-ban? ha még nem láttad, azonnal nézd meg, nem fikció, nem utópia: egyszerű helyzetjelentés... vagy hogy tervezz meg néhány hangos fülbevalót acidből? vagy hogy mi a bűdös kurva anyjukat akarnak a kereskedők folyton? vagy hogy a matt írógép nem vakít? vagy mit... montrealba asszem nem megyek mostanában, hacsak az usa-turné nem teszi lehetővé. tudod, a kislányomhoz való viszonyom egyelőre rendkívül befolyásol, nagyjából összenőttem vele baromi jó így összenöve, de szar, amikor jön egy bíróbész és letépi, mondhatom, én erőlködöm, erőlködöm, majd meglátjuk, mi lesz. lehet,

hogy vadhús vagyok nélküle, aztamindenit. 17 aout 1984, Emmy«. »hi, most egy nagyon rövid... számos párizsi út után újból itthon bameg, nem fog az írógép, annyi levelet írtam már, ugyanakkor egyet sem tudtam feladni, de mivel most kaptam egy kis pénzt ma mind elmegy. esküszöm, hónapokig egy vasam sem volt rá. megkaptam a lemezed, thanx, bravó. örülök, hogy jól megy, nincs mese. most mindjárt vége ennek az évnek. januárban végkielégítés, nagy mágikus akció, a korábbi levélben említett tüntetés a pszichológussal. nagyon jó a kontakt usa. írj, és ha nem válaszolok, az csak azért lehetséges, mert nem tudom feladni. ne haragudj, alles oké. mi a viszonzyszám, csa asha, 17 aout 1984«. »amikor itt voltál, akkor még nem tudatosodott annyira, hogy beszélhettem volna róla: átmentem spiritiszta médiumba. SENKINEK NEM BESZÉLNI RÓLA! a kapcsolat a 67-ben befagyasztott amerikai pszichológus. a vétel egyre tisztább, gyakran meglep, ilyenkor a paranoia-ráció-transz-művelethez szükséges tényérnyi kazettásom rögzíti a messzidzst, a mutáns egyik mellékterméke. párhuzamosan megrendezem utolsó európai tüntetésemet, ez már amerikai lesz, az ensz előtt, a távkezlési világcentrum előtt, az idea alapja szlogenben: newton-hiiler (tájékoztatósul: a tömegvonzás). párhuzamosan felépítem a távkezl. vilcent. előtt az ólomkamrámat, teljes izoláció, tökéletes kontakt a jégkamralakóval. beindítjuk a feltámadási műveletet, s veszik majd, mint a cukrot. kentaur ruhatáram egyre bővül, most készülök a bőrnadrágos svájci paraszt + hálóköntös-dress beszerelésére. az úszósapka kéznél. gyerünk... 17 aout '1984 asha: Emmy«. »nem azért nem írtam, mert el akarod használni az agyamat, hanem azért nem, mert nem értem rá és mert hetekig egyetlen korpám sem volt. január 11-én bemutattam james „H”-t elektroenkefalogrammal és amerikai tüntetéssel, később videóval kiléptem az egyházból, készül egy másik egyórás video. 'egyelőre nem megyek az usába, csak ha visznek, még van két csaj, akit nem basztam meg, mert folyton rejszolok helyette. a jobb öklömbe már beette magát a kokain, elég megszagolni, s máris elhagyom a startpadot. kűggy pinaszórt. csa. 17 aout 1984, W.« az utolsó levelet fekete keretes lapokra írta, és már a megszólítás is nagyon meglepett, mert így kezdte: »kedves pistol« gondolom te is érzed, ha úgy szólít meg valaki, ahogy nem illik össze a kapcsolatokkal, ilyenkor az ember mindjárt viccre számít. a dologban most már az a szomorú, hogy most már én se tudom mit gondoljak: »a végrehajtók egymásnak adják a kilincset. három hetet töltöttem az őszszel az adósok börtönében (fűtés, koszt, kollégák). december 18-án újabb per, ügyvédet nem tudok fogadni, biztos most néhány hónapot kapok. közben összebarátkoztam egy lánnyal, de aztán abból sem lett semmi. (üres zsebbel nem lehet baszni, mondta angolul, mert még mindig nem tanultam meg franciául, és otthagytam a kávéházban a számlával.) júliusban beadtam a hazatelepedési kérelmet. A berni követségén először kedvesek voltak, de aztán mikor rájöttek, ki kér hazatelepedési enge-

Emmy Grant 1978-ban, Genfben (Monty Cantsin felvétele)

délyt, nem sok jóval biztattak. mondtam, hogy otthon vannak a barátaim, itt nagyon idegennek érzem magam stb., azt mondták, hogy nem tudnak egyelőre semmit mondani, várják. remélem, mire kijövök a börtönből, addigra történik valami ez ügyben. biztos nagyon csodálkozol azon, hogy így alakultak a dolgok, de nem ez az első eset a történelemben. te sohasem gondoltál arra, hogy talán egyszer visszamész Magyarországra? s a művészet? hát nem mondhatom, hogy itt sokkal jobb a helyzet, Magyarországon legalább volt visszhang. csináltam egy vizsgafeladatot a főiskolán, volt akinek tetszett, de ez nem minden. közben levonták az adósságok fejében majdnem a felét minden hónapban. aztán dolgoztam kb. hét hónapot a rolex-gyárban, viszonylag jól fizettek, de kidobtak 1200 más munkással. nagy botrány volt, de nem vettem vissza, csak 31-et. azt hiszem otthon meg tudok élni, talán még jobban is, ha visszaköltözöm anyámhoz, aki egyébként is nagyon hív. ja, én közben bevettem egyszer még tavasszal egy LSD-t és állati volt a hatás, valami három napig gyalogoltam egy erdőben, míg végre elfogtak. még szerencse, mert közben elvesztettem az összes ruhámat, csak az egyik cipőm maradt meg, de adtak a kórházban. csak hat hétig voltam benn, állítólag nem elektroshokoltak, de tudod, hogy van ezekenél (ezután dobtak ki a gyárból). a halászekkel mi van? azok sem írnak, biztos jól megy nekik. most ne haragudj, nem írok többet, légszíves írj magadról, mit csinálsz, kikkel barátkozol, mik a terveid. a mielőbbi vizontlátásra barátságod. Tamás» Ez a levél 79 decemberében érkezett, most meg már majd-

nem megint december van, és hideg, még jó, hogy van kályha, és ha most úgy fejezem be, hogy »kedves bálintom, ügyelj magadra, óvd az egészséged, remélem hamarosan eljön találkozásunk ideje, hű barátod pityu«, akkor meglepődsz?

1980. nov. 12.

Monty Cantsin.”

(Befejező része a következő számunkban)